

Радой Ралин

Причинна връзка

Сега ще ви разкажа за моя вуйчо, огромен културен деятел от провинцията, какъвто и на столицата го сочат за пример.

Преди пет години в същия град, където живее, действа и се изявява на всички културни сектори вуйчо ми, пристигнал новоназначен млад амбициозен хирург. За два-три дни той се опознал с всички местни първенци, влязъл в семействата им, станал идеал за дъщерите им. Още при първата среща с вуйчо ми той заклатил научно глава и заклинателно изрекъл:

– Веднага се събличайте да ви прегледам!

– Как? – възпротивил се вуйчо ми. – Сега съм в работно време, в канцелария, как ще се събличам!

– За медицината всяко място и всеки час на денонощието са работни. Аз изпълнявам лекарски дълг. Здравето е държавно имущество, е казал Пирогов, и затова то трябва да бъде съхранявано. Бързо се събличайте!

Като чул цитата, вуйчо се уверил и веднага се съблякъл. Лекарят го потупал, пречукал, прислушал го и започнал с длан да извърта корема му вляво. Моят родственик застенал от болки.

– По външния вид веднага ви познах. Вие имате язва! – авторитетно и тържествено произнесъл присъдата си младият лекар.

– Язва ли? – уплашил се вуйчо. А той досега все го бил отдавал на пиенето или преяждането, или пък от лютите пиперки.

– Язва! – потвърдил лекарят и настойчиво напомнил, че тази язва трябва да се оперира незабавно, иначе той не отговаря за смъртоносните последствия.

Първите три дни вуйчо ми изпаднал в истинско отчаяние, но нали си бил по начало сърцат човек, скоро се окопитил. Отишъл до отдел „Народно здраве“ и проверил кадровите сведения за новоназначения лекар. И какво излизало на бял свят! Че лекарят имал братовчед в Швейцария. Ето как действа врагът! – направил си изводът вуйчо. Ще му внушават, че е болен, за да се демобилизира и като се отпусне, да стане негоден за работа.

Не знам при кого е ходил вуйчо ми, вероятно в столицата, но не след дълго, както ми се похвали самият той, лекарят бил преместен в друг град, макар че бил много амбициозен и влязъл в семействата на всички местни първенци, ставайки идеал за дъщерите им. Вуйчо не се оперирал. Но стомахът започнал все по-често да го гложди: и при преяждане, и без преяждане. Но да отиде при лекар, не смеел. Ако попадне на някой такъв, с братовчед в гнилия Запад? Нож е то, не знаеш какво

могат да ти направят.

Така се изминали три години на усилена творческа работа за вуйчо, без чиято благословия нищо не можело да стане в този град на културния фронт. Вуйчо не умрял, сиреч предупрежденията на онова лекарче излезли празна работа. Вярно, кризите зачестявали, все по-мъчителни, но нали бил жив? А коя е гаранцията, че няма да издъхне под ножа, както може да се случи? А по-добре, разсъждавал вуйчо, да боледува, но да живее, отколкото да умре, а да не боледува...

И така продължавал доброволно да боледува при героически отказ срещу всякакви операции. А тази негова язва на колко културни мероприятия решила съдбата. Свие ли го, по-добре не му искайте мнението за нищо!

Но ето какво непредвидено събитие се случило и изменило нещата – обществените и вуйчовите...

В същия град, където действувал и се изявявал по всички културни сектори вуйчо ми, местен кадър написал пиеса със селскокооперативна тематика. Читалищният колектив я представил. Ръкопляскала лудо публиката. Разграничил се само учителят Сидеров, който също пишел драми. И той още на следващия ден изпратил дописка до всичките столични вестници, някой все ще се окаже отзивчив, с фрапантно заглавие: „Как се изопачава нашата селскокооперативна действителност!“ и била подписана от „Група възмутени трудещи се“. А знайно е, че някогашното: „Защо псуваш царя?“, нищо не е в сравнение с „изопачава се...“

Един от вестниците дал място на дописката. И, разбира се, както е редно в такива случаи, Комитетът за култура не се забавил да се обади с едно издържано канцеларско писмо, което било изпреварено и от телефонен разговор. Изрично се напомняло пиесата да се обсъди незабавно и да се вземат съответните мерки.

След получаването му в града писмото веднага било прочетено и адресантът му се досетил, че именно той трябва да даде спешно мнение по въпроса. И спешно му дошло спасителното хрумване да замине в командировка, като предал задачата на своя заместник. Заместникът си спомнил, че от преди три месеца бил атакуван със сигнали за извращенията в едно близко село. Защо да не отиде там? Кой ще го упрекне, че излиза сред народа, когато и повикът е такъв?

Неговият заместник от практика знаел, че щом първият възлага па втория, а вторият на третия и третият на четвъртия, все ще има нещо заплетено. И също си намерил начин някъде да замине. Накрая в случая от ръка на ръка писмото стигнало до вуйчо ми. И той още на следната

вечер трябвало, както се казвало на философско-научен език, да „проведе“ обсъждането, да вземе становище и да прати резултатите в София.

Вземането е хубаво нещо, когато вземаш пари, награди, постове, задгранични командировки, вилни места, но да взема становища, и то върху чужди грехове, е малко по-различно! А вуйчо уж гледал пиесата, даже накрая поздравил автора ѝ, но тогава още не била отпечатана дописката и нямало такова загадъчно писмо от комитета. Е, какво, поздравил, поздравил! Това не е болка за умиралка, не е документирано, сега ще разучи подробно дописката и ще държи на същото. Най-после, учителят ще прощава, държавните интереси са по-важни от частните.

Но като се позамислил малко, вуйчо ми се убедил, че работата не е толкова лесна. Иначе как биха се измъкнали другите? От практика знаел старият общественик, че всяко обсъждане си носи по една изкупителна жертва.

И този път бил неговият ред...

В деня на обсъждането вуйчо ми троха не сложил в устата, палил цигара от цигара, не го свъртало нито в кабинета му, нито на улицата, нито в къщи. След като си облякъл черния костюм и взел да си връзва вратовръзката пред огледалото, имал такова печално изражение, като че ли щял да ходи на собственото си погребение. В потната му длан се валяла оръфаната изрезка от дописката...

Да я повтори и да му тегли една тържествена реч? Ами ако го нарекат левосектант и догматик? Тогава да защити пиесата! Ами ако учителят Сидеров го обвини в либерализъм и ревизионизъм? А вуйчо ми бил от онези чисти хора, които не искат за никакви да ги обявяват. Но ако не вземе правилна държавна позиция, ще се изложи. И ще го снемат! Че какъв културен деятел е той, щом не може да даде насока на едно събрание? Ах, тези негови шефове, как се измъкнаха, как го насадиха!

И той така дълбоко въздъхнал, че вуйна ми, която била в съседната стая, се уплашила и притърчала към него:

– Пак тая пуста язва ли те мъчи?

Като чул „язва“, на вуйчо му просветнало. Отдъхнал си той облекчителна пот избила по челото му. После застенал, но някак си лирично и радостно.

– Да викам ли доктора? – разтреперала се вуйна.

– Направо „Бърза помощ“! Умирам си! – изпъшкар вуйчо и се тръшнал на канапето.

Вуйна не усетила как хукнала към улицата. Щом сам той, след като доктор не пускаше в къщи, сега търси „Бърза помощ“, положението ще

да е много лошо. Обадила се по телефона от месарницата. Докато се върне, линейката вече чакала. Изнесли вуйчо ми, откарали го в болницата и там той самоотвержено легнал да му режат язвата.

И знаете ли какво излязло наяве? Язвата на вуйчо ми била почти пред пукване. Ако се бил забавил само с два часа, щял да умре... Ималгноен апандисит, и него изрязали.

Вуйчо не умрял. И като ококорил очи след упойката, първата му дума била:

– Какво стана с обсъждането?

То, разбира се, било „проведено“. Организирил го заместникът на вуйчо. Той надрънкарал цял кош глупости, като че ли лично вуйчо го инстуркирал. И така се изложил пред гражданите, че сега му търсят работа в застрахователния фронт, където фактите не са спорни и не съществуват конфликти.

След като полежал десетина-петнадесет дни, вуйчо излязъл от болницата. Бил особено щастлив, че се спасил. И, разбира се, вече престанал да подозира лекарите във вражески намерения. Само бил недоволен, че му изрязали и апендикса. Сега вече го лишавали от възможността, ако му, се изпречи някой нов заплетен случай, пак да прибегне до спасителната роля на „Бърза помощ“.

Такова невероятно нещо са случайностите. И между две на пръв поглед съвсем изолирани явления може да съществува причинна връзка.

Впрочем при всяка безпричинна тревога търсете причинната връзка!

КРАЙ

© Радой Ралин

Източник: Словото
Набиране: Мартин Митов

Публикация:

„Разкази за всички. Антология Стършел“, Партиздат, С. 1986

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/5952>]